بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ ①

ജുമുഅഃ ഖുത്‌ബ സംഗ്രഹം 23.09.2022

സയ്യിദുനാ ഹദ്‌റത് അമീറുൽ മുഅ്മിനീൻ ഖലീഫത്തുൽ മസീഹ് അൽഖാമിസ് (അയ്യദഹുല്ലാഹ്)

യു.കെ.യിലെ ഇസ്‌ലാമാബാദിലുള്ള മസ്ജിദ് മുബാറകിൽ നിർവഹിച്ചത്.

ഹദ്‌റത്ത് അബൂബക്കർ സിദ്ദീഖ്(റ)ന്റെ സ്തുത്യർഹമായ ഗുണവിശേഷങ്ങൾ - 34

اَشۡهَدُ اَنۡ لَّاۤ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحۡدَهٗ لَا شَرِيۡكَ لَهٗ وَاَشۡهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبۡدُهٗ وَرَسُوۡلُهٗ
اَمَّا بَعۡدُ فَاَعُوۡذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيۡطٰنِ الرَّجِيۡمِ ○ بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ ○
اَلۡحَمۡدُ لِلّٰهِ رَبِّ الۡعٰلَمِيۡنَ ○ اَلرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ ○ مٰلِكِ يَوۡمِ الدِّيۡنِ ○ اِيَّاكَ
نَعۡبُدُ وَاِيَّاكَ نَسۡتَعِيۡنُ ○ اِهۡدِنَا الصِّرَاطَ الۡمُسۡتَقِيۡمَ ○ صِرَاطَ الَّذِيۡنَ اَنۡعَمۡتَ
عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ الۡمَغۡضُوۡبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا الضَّآلِّيۡنَ ○

ഹദ്‌റത് അബൂബക്കർ സിദ്ധീഖ്(റ)ന്റെ സ്ഥാന മാഹാത്മ്യങ്ങളെ കുറിച്ചാണ് വിവരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നത്. ഇന്നും ഇത് തുടരുന്നതാണ്. ഹദ്‌റത് ആയിശ(റ) اَلَّذِيۡنَ اسۡتَجَابُوۡا لِلّٰهِ وَالرَّسُوۡلِ مِنۡۢ بَعۡدِ مَاۤ اَصَابَهُمُ الۡقَرۡحُ ۛؕ لِلَّذِيۡنَ اَحۡسَنُوۡا مِنۡهُمۡ وَاتَّقَوۡا اَجۡرٌ عَظِيۡمٌ ۚ﴿۱۷۳﴾ അതായത് വലിയ പരിക്കുകൾ സംഭവിച്ചതിനുശേഷം അല്ലാഹുവിനും റസൂലിനും ലബ്ബൈക്ക് പറഞ്ഞവരിൽ നൻമ പ്രവർത്തിക്കുകയും തഖ്‌വ സ്വായത്തമാക്കുകയും ചെയ്തവർക്ക് വലിയ പ്രതിഫലമുണ്ട്. എന്ന ആയത്തിനെ സംബന്ധിച്ച് തന്റെ സഹോദരീ പുത്രൻ ഉർവയോട് പറഞ്ഞു: ഹദ്‌റത് സുബൈറും ഹദ്‌റത് അബൂബക്കറും ഇവരിൽ പെട്ടവരായിരുന്നു. ഉഹ്ദ് ദിവസം നബി തിരുമേനി(സ)ക്ക് ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ ഏൽക്കേണ്ടിവന്നു. മുശ്‌രിക്കുകൾ പോയിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അവർ തിരിച്ച് വരുമോ എന്ന ആശങ്കയിൽ നബി(സ) പറഞ്ഞു: ആരാണ് അവരെ പിന്തുടരുക. അപ്പോൾ അതിനുവേണ്ടി തങ്ങളെ സമർപ്പിച്ച എഴുപത് ആളുകളിൽ ഹദ്‌റത് അബൂബക്കറും ഹദ്‌റത് സുബൈറും ഉണ്ടായിരുന്നു.

അബൂസുഫിയാൻ ഉഹദ് യുദ്ധം അവസാനിച്ചപ്പോൾ അടുത്ത വർഷം ബദറിൽ യുദ്ധമുണ്ടാകുമെന്ന് വാഗ്ദാനം ചെയ്തുകൊണ്ട് വേഗം തന്നെ തന്റെ സൈന്യവുമായി മക്കയിലേക്ക് തിരിച്ചു. ഹദ്‌റത് മിർസാ ബശീർ അഹ്മദ് സാഹിബ് വിവരിക്കുന്നു:

നബി തിരുമേനി(സ) കൂടുതൽ കരുതൽ എന്ന നിലക്ക് ഉടൻ തന്നെ എഴുപത് സ്വഹാബാക്കളുടെ സംഘത്തെ ഖുറൈശികളുടെ പിന്നാലെ പറഞ്ഞുവിട്ടു. അതിൽ ഹദ്‌റത് അബൂബക്കറും സുബൈറും ഉണ്ടായിരുന്നു. നബി(സ) ഹദ്‌റത് സഅ്ദ് ബ്നു വഖാസിനെ ഖുറൈശികൾക്ക് പിന്നിൽ വിവരങ്ങൾ അറിയാനായി അയക്കുകയുണ്ടായി. നബി(സ) പറഞ്ഞു: ഖുറൈശികൾ ഒട്ടകത്തിൽ യാത്ര ചെയ്യുകയും കുതിരകളുടെ പുറത്ത് ആരും ഇല്ലാതിരിക്കുകയുമാണെങ്കിൽ അവർ മക്കയിലേക്ക് പോകുകയാണെന്നും മദീനയെ ആക്രമിക്കാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ല എന്നും മനസിലാക്കുക. എന്നാൽ അവർ കുതിരപ്പുറത്ത് സഞ്ചരിക്കുകയാണെകിൽ അവരുടെ ഉദ്ദേശം നല്ലതല്ലെന്നും മനസ്സിലാക്കിക്കൊള്ളുക. നബി(സ) അവരോട് പറഞ്ഞു: അവരുടെ ഉദ്ദേശം മദീനയെ ആക്രമിക്കുക എന്നതാണെങ്കിൽ അതിനെക്കുറിച്ച് എനിക്ക് അറിവു നൽകുക. അവർ മദീനയെ ആക്രമിക്കുകയാണെങ്കിൽ അല്ലാഹുവാണെ, നമ്മൾ അതിന്റെ രുചി അനുഭവിപ്പിക്കുന്നതാണ്. ഖുറൈശികളുടെ സൈന്യം മക്കയിലേക്ക് തിരിച്ച്പോകുകയാണെന്ന് നബി(സ)ക്ക് അറിയിപ്പു ലഭിച്ചു.

ഹുദൈബിയ സന്ധിയുടെ അവസരത്തിൽ അബൂജന്ദലിനെ നബി(സ) നിബന്ധനകൾക്ക് വിധേയമായി തിരിച്ചയച്ചപ്പോൾ സ്വഹാബാക്കൾ വളരെ ആവേശത്തിലായിരുന്നു. ഇതിനെ പരാമർശിച്ച്കൊണ്ട് ഹദ്‌റത് മുസ്‌ലിഹ് മൗഊദ് പറയുന്നു: ഒരിക്കൽ നബി തിരുമേനി(സ) സ്വഹാബാക്കളെ സംബോധന ചെയ്തുകൊണ്ട് പറഞ്ഞു: ഞാൻ നിങ്ങൾക്ക് ഒരുപാട് കൽപനകൾ നൽകി. പക്ഷെ നിങ്ങളിൽ ഏറ്റവും ആത്മാർഥതയുള്ളവരുടെ ഉള്ളിൽപോലും ചില സമയത്ത് ഞാൻ പ്രതിഷേധത്തിന്റെ ആത്മാവ് കാണുകയുണ്ടായി. പക്ഷെ, അബൂബക്കറിൽ ഞാൻ ഈ ഒരവസ്ഥ കണ്ടിട്ടില്ല. ഹുദൈബിയ സന്ധിയുടെ അവസരത്തിൽ ഹദ്‌റത് ഉമർ(റ)നെ പോലുള്ള ആളുകൾപോലും പരിഭ്രമിക്കുകയുണ്ടായി. അദ്ദേഹം ഈ പരിഭ്രമാവസ്ഥയിൽ ഹദ്‌റത് അബൂബക്കർ(റ)ന്റെ സവിധത്തിലെത്തി ചോദിച്ചു: നമ്മൾ ഉംറ ചെയ്യുമെന്ന് അല്ലാഹുവിന്റെ വാഗ്ദാനമുള്ളതല്ലേ.? അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു: അതെ, അല്ലാഹുവിന്റെ വാഗ്ദാനമുണ്ടായിരുന്നു. ഹദ്‌റത് ഉമർ ചോദിച്ചു: അല്ലാഹു നമ്മെ സഹായിക്കുകയും പിന്തുണക്കുകയും ചെയ്യുമെന്ന് വാഗ്ദാനം ചെയ്തിട്ടില്ലേ.? ഹദ്‌റത് അബൂബക്കർ പറഞ്ഞു: അതെ. ഉമർ ചോദിച്ചു: എന്നിട്ട് നമ്മൾ ഉംറ ചെയ്തോ? ഹദ്‌റത് അബൂബക്കർ പറഞ്ഞു: ഉമർ, അല്ലാഹു നമ്മൾ ഈ വർഷം ഉംറ ചെയ്യുമെന്ന് പറഞ്ഞിട്ടില്ലല്ലോ. അപ്പോൾ അദ്ദേഹം ചോദിച്ചു: നമ്മൾക്കെന്തെങ്കിലും വിജയവും പിന്തുണയും കിട്ടിയിട്ടുണ്ടോ. ഹദ്‌റത് അബൂബക്കർ പറഞ്ഞു:

വിജയത്തിന്റേയും പിന്തുണയുടെയും അർഥം അല്ലാഹുവിനും അവന്റെ റസൂലിനും നമ്മളെക്കാൾ നന്നായി അറിയാം. പക്ഷെ ഹദ്റത് ഉമറിന് ഈ മറുപടി കൊണ്ട് തൃപ്തി വന്നില്ല. അദ്ദേഹം അതേ പരിഭ്രമാവസ്ഥയിൽ നബി(സ)യുടെ സവിധത്തിലെത്തി; ചോദിച്ചു: യാ റസൂലല്ലാഹ് നമ്മൾ ത്വവാഫ് ചെയ്തുകൊണ്ട് മക്കയിൽ പ്രവേശിക്കുമെന്ന് അല്ലാഹു വാഗ്ദാനം ചെയ്തതല്ലേ? നബി(സ) പറഞ്ഞു: അതെ. അദ്ദേഹം ചോദിച്ചു: നമ്മൾ അല്ലാഹുവിന്റെ സംഘമല്ലേ? അല്ലാഹുവിന്റെ വിജയത്തിന്റേയും പിൻതുണയുടെയും വാഗ്ദാനം നമുക്കുള്ളതല്ലേ? നബി(സ) പറഞ്ഞു: അതെ. ഉമർ ചോദിച്ചു: യാ റസൂലല്ലാഹ് നമുക്ക് ഉംറ ചെയ്യാൻ കഴിഞ്ഞോ.? നബി(സ) പറഞ്ഞു: നമ്മൾ ഈ വർഷം തന്നെ ഉംറ ചെയ്യുമെന്ന് അല്ലാഹു എപ്പോഴാണ് പറഞ്ഞത്. ഈ വർഷം തന്നെ ഉംറ ഉണ്ടാകുമെന്നത് എന്റെ ധാരണയായിരുന്നു. അല്ലാഹു സമയം നിജപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ടായിരുന്നില്ല. അദ്ദേഹം ചോദിച്ചു: വിജയത്തിന്റേയും പിന്തുണയുടെയും വാഗ്ദാനംകൊണ്ട് എന്താണുദ്ദേശിക്കുന്നത്. നബി(സ) പറഞ്ഞു: ദൈവീക സഹായം തീർച്ചയായും വരുന്നതാണ്. അവന്റെ വാഗ്ദാനം തീർച്ചയായും പുലരുകയും ചെയ്യും. അതായത് ഹദ്റത് അബൂബക്കർ(റ) നൽകിയ അതേ മറുപടി തന്നെയാണ് നബി(സ) നൽകിയത്.

ഹദ്റത് മുസ്‌ലിഹ് മൗഊദ്(റ) പറയുന്നു: നബി(സ) അന്യമതസ്ഥരുടെ വികാരങ്ങളെ വളരെയേറെ ശ്രദ്ധിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ഒരിക്കൽ ഹദ്റത് അബൂബക്കറിന്റെ മുന്നിൽ ഏതോ യഹൂദി വന്ന് മൂസയെ എല്ലാ നബിമാർക്ക്മേലും ശ്രേഷ്ഠനാക്കിയിരിക്കുന്ന അല്ലാഹുവിനെ സത്യം ചെയ്ത്കൊണ്ട് ഞാൻ പറയുന്നു എന്ന് പറഞ്ഞപ്പോൾ ഹദ്റത് അബൂബക്കർ അയാളെ അടിക്കുകയുണ്ടായി. ഈ സംഭവത്തെ കുറിച്ച് നബി(സ) അറിഞ്ഞപ്പോൾ നബി(സ) ഹദ്റത് അബൂബക്കറിനെ ശകാരികുകയുണ്ടായി. എന്നിട്ട് ചോദിച്ചു: നിങ്ങൾ എന്തിനാണ് അങ്ങനെ ചെയ്തത്. അയാൾക്ക് അയാളുടെ വിശ്വാസത്തിൽ നിൽക്കാനും അതനുസരിച്ച് പറയാനും അവകാശമുണ്ട്.

തിരുനബി(സ)നോടുള്ള ഹദ്റത് അബൂബക്കർ(റ)ന്റെ അനുരക്തിയെ പരാമർശിച്ചുകൊണ്ട് ഹദ്റത് മുസ്‌ലിഹ് മൗഊദ് വിവരിക്കുന്നു: നബി(സ) മദീനയിലേക്ക് മക്കയിൽ നിന്ന് പുറപ്പെട്ടപ്പോഴും നബി(സ)ന്റെ വഫാത്തിന്റെ വേളയിലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബന്ധം അനുരാഗപൂർണമായിരുന്നു. തിരുനബി(സ)ന് സൂറഃ നസ്ർ ഇറങ്ങിയപ്പോൾ അതിൽ റസൂൽ തിരുമേനി(സ)ന്റെ വഫാത്തിനെ കുറിച്ചുള്ള വാർത്തയും ഗുപ്തമായിരുന്നു. നബിതിരുമേനി(സ) ആ സന്ദർഭത്തിൽ സ്വഹാബത്തിനെ അഭിസംബോധന ചെയ്തുകൊണ്ട് പറഞ്ഞു: അല്ലാഹു തന്റെ ദാസനോട് തന്നോടുള്ള സ്നേഹമോ ഭൗതീക പുരോഗതിയോ ഏതെങ്കിലുമൊന്ന് തിരഞ്ഞെടുക്കാനുള്ള അനുമതി നൽകി. ഞാൻ അല്ലാഹുവിനോടുള്ള സ്നേഹത്തെയാണ് മുന്തിച്ചത്. ഇത് കേട്ട് എല്ലാ സ്വഹാബാക്കളും സന്തോഷിക്കുകയായിരുന്നപ്പോൾ ഹദ്റത് അബൂബക്കർ(റ) പൊട്ടിക്കരയുകയായിരുന്നു. അദ്ദേഹം അനിയന്ത്രിതമായി കരയുന്നുണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു: യാ റസൂലല്ലാഹ് ഞങ്ങളുടെ മാതാപിതാക്കളും ഭാര്യമക്കളും എല്ലാം അങ്ങേക്ക് തെണ്ടമായിരിക്കട്ടെ. അങ്ങേക്ക്‌വേണ്ടി ഞങ്ങളെല്ലാം ത്യജിക്കാൻ തയ്യാറാണ്. അതായത് ഏതെങ്കിലും അടുത്ത ബന്ധു രോഗാതുരനാകുമ്പോൾ ആടിനെ ബലിയറുക്കുന്നത്പോലെ ഹദ്റത് അബൂബക്കർ തന്നെയും തന്റെ അടുത്ത ബന്ധുമിത്രാദികളെയും തിരുനബി(സ)ക്കുവേണ്ടി ത്യജിക്കാൻ തയ്യാറായി. ഹദ്റത് ഉമറിനെ പോലെയുള്ള ഉന്നത സ്വഹാബിപോലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഈ അവസ്ഥ കണ്ടപ്പോൾ അത്ഭുതപ്പെട്ടുപോയി. നബി(സ) പറഞ്ഞു: അബൂബക്കർ എനിക്ക് എത്രത്തോളം പ്രിയപ്പെട്ടവനാണെന്നാൽ അല്ലാഹുവിന് പുറമെ മറ്റാരെയെങ്കിലും സുഹൃത്ത് ആക്കാൻ പറ്റുമായിരുന്നുവെങ്കിൽ ഞാൻ അദ്ദേഹത്തെ സുഹൃത്ത് ആക്കുമായിരുന്നു. എന്നിട്ട് പറഞ്ഞു: അദ്ദേഹം ഇപ്പോഴും എന്റെ സുഹൃത്താകുന്നു. തുടർന്ന് പറഞ്ഞു: മസ്ജിദിലേക്ക് തുറന്ന് വെച്ചിട്ടുള്ള വീടുകളുടെ ജനലുകളിൽ അബൂബക്കറിന്റേത് ഒഴികെ മറ്റെല്ലാ ജനലുകളും അടക്കണമെന്ന് ഞാൻ കൽപിക്കുന്നു. അങ്ങനെ നബി(സ) അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്നേഹത്തെ ശ്ലാഘിക്കുകയുണ്ടായി; കാരണം അത് സമ്പൂർണമായ അനുരക്തിയായിരുന്നു. അതാണ് വിജയ സുവർത്തകൾക്ക് പിന്നിൽ തിരുനബിയുടെ മരണത്തെക്കുറിച്ച് അറിയിപ്പുണ്ടെന്ന് ഹദ്റത് അബൂബക്കറിന് മനസ്സിലാക്കിക്കൊടുത്തത്. അദ്ദേഹം തന്റെയും തന്റെ ബന്ധുക്കളുടെയും ജീവൻ തെണ്ടമായി സമർപ്പിച്ചതും (ആ അനുരക്തിയാലാണ്).

ഹദ്റത് മുസ്‌ലിഹ് മൗഊദ് ഒരിടത്ത് പറയുന്നു: ഹദീസുകളിൽ പറയുന്നു: ഒരിക്കൽ ഹദ്റത് ഉമറും ഹദ്റത് അബൂബക്കറും തമ്മിൽ ഏതോ കാര്യത്തിൽ തർക്കമുണ്ടായി. തർക്കം അനാവശ്യമായി വലുതായി പോകുന്നതാണെന്നു മനസ്സിലാക്കിയ ഹദ്റത് അബൂബക്കർ അവിടെനിന്ന് പോകുന്നത് ഉചിതമാണെന്ന് കരുതി. പോകാനൊരുങ്ങിയപ്പോൾ ഹദ്റത് ഉമർ കുപ്പായം പിടിച്ചിട്ട് പറഞ്ഞു: എന്റെ കാര്യത്തിന് മറുപടി തന്നിട്ട് പോകുക. കുതറിമാറിയപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കുപ്പായം കീറുകയുണ്ടായി. ഹദ്റത് ഉമർ റസൂൽ തിരുമേനി(സ)ന്റെ സവിധത്തിൽ എത്തി തന്റെ പിഴവ് സമ്മതിച്ചപ്പോൾ നബി(സ) പറഞ്ഞു: ലോകം മുഴുവൻ എന്നെ എതിർക്കുകയായിരുന്നപ്പോൾ ഹദ്റത്

അബൂബക്കർ മാത്രമാണ് എന്നിൽ വിശ്വസിച്ചത്. എല്ലാ നിലക്കും എന്നെ സഹായി ക്കുകയും ചെയ്തു. നബി(സ) വിഷമത്തോട്കൂടി പറയുമ്പോൾ കയറി വന്ന ഹദ്റത് അബൂബക്കർ തന്റെ തെറ്റ് സമ്മതിക്കുകയായിരുന്നു. ഇതാണ് സത്യസന്ധനായ പ്രേമിയുടെ മാതൃക. നബി(സ) വേദനിക്കുന്നത് അദ്ദേഹത്തിന് സഹിച്ചില്ല.

നബി(സ)ന്റെ വഫാത്തിനുശേഷം ചില അറേബിയൻ ഗോത്രങ്ങൾ സക്കാത്ത് കൊടുക്കുന്നതല്ല എന്ന് പ്രഖ്യാപിച്ചപ്പോൾ ഹദ്റത് അബൂബക്കർ(റ) അവർക്കെതിരിൽ യുദ്ധം ചെയ്യാൻ തയ്യാറായി. എന്നാൽ ഹദ്റത് ഉമർ അവരോട് അനുഭാവപൂർവം പെരുമാറണമെന്ന് അഭിപ്രായപ്പെടുകയുണ്ടായി. പക്ഷെ ഹദ്റത് അബൂബക്കർ(റ) ഇങ്ങനെ മറുപടി പറഞ്ഞു: തിരുനബി(സ) നൽകിയ ഒരു കൽപനയെ ദുർബലപ്പെടുത്താൻ അബൂ കഹാഫയുടെ മകന് എന്ത് അധികാരമാണുള്ളത്. അല്ലാഹുവാണെ സത്യം, ഇവർ റസൂൽ തിരുമേനി(സ)ന്റെ കാലത്ത് ഒട്ടകത്തെ കെട്ടുന്ന ഒരു കയറിന് സക്കാത്ത് കൊടുത്തിരുന്നുവെങ്കിൽ ഞാൻ തീർച്ചയായും അവരിൽനിന്ന് ആ കയറും വാങ്ങുന്നതാണ്. അവർ സക്കാത്ത് കൊടുക്കുന്നത്വരെ ഞാൻ വിശ്രമിക്കുന്നതല്ല. ഇത് എത്രമാത്രം നബി(സ)നെ പിൻപറ്റുന്ന അവസ്ഥയാണെന്ന് നോക്കുക. വളരെ ഭയാനകമായ സാഹചര്യമായിരുന്നിട്ട്കൂടി, ഉന്നതരായ സ്വഹാബാക്കൾ യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതിനെതിരെ അഭിപ്രായം നൽകുമ്പോഴും നബി(സ)യുടെ കൽപന പൂർത്തിയാക്കുന്നതിനുവേണ്ടി തയ്യാറാകുന്നു. അതുപോലെ തന്നെ ഉസാമയുടെ സൈന്യത്തെ തടുക്കുന്നത് സംബന്ധിച്ച് സ്വഹാബാക്കൾ ഒരുപാട് സമ്മർദം ചെലുത്തിയെങ്കിലും ഹദ്റത് അബൂബക്കർ പറഞ്ഞു: ശത്രുക്കൾ വളരെ ശക്തരാകുകയും അവർ മദീനയെ കീഴടക്കുകയും മുസ്ലിം സ്ത്രീകളുടെ മൃതശരീരങ്ങൾ നായ്ക്കൾ വലിച്ചിഴക്കുന്ന അവസ്ഥ ഉണ്ടാകുകയാണെങ്കിൽ പോലും നബി(സ) അയക്കാൻ തീരുമാനിച്ച സൈന്യത്തെ എനിക്ക് ഒരിക്കലും തന്നെ തടഞ്ഞുവെക്കാൻ സാധ്യമല്ല.

ഇറാഖിൽ ഉണ്ടായ വിജയങ്ങളിൽ ഒരു (വിലപിടിപ്പുള്ള) പുതപ്പ് ഹദ്റത് ഖാലിദ് സൈന്യത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നവരുടെ അഭിപ്രായപ്രകാരം ഹദ്റത് അബൂബക്കർ സിദ്ധീഖിന് ഉപഹാരമായി കൊടുത്തയച്ച്കൊണ്ട് എഴുതി, ഇത് താങ്കൾ എടുത്താലും താങ്കൾക്ക്വേണ്ടി കൊടുത്തയക്കുകയാണ്. എന്നാൽ ഹദ്റത് അബൂബക്കർ അത് സ്വീകരിക്കാൻ വിസമ്മതിച്ചു. മാത്രമല്ല തന്റെ കുടുംബക്കാർക്കും അത് കൊടുത്തില്ല. മറിച്ച് ഹദ്റത് ഇമാം ഹുസൈന് അത് നൽകുകയുണ്ടായി. ബാക്കി ഇൻശാഅല്ലാഹ് പിന്നീട് വിവരിക്കുന്നതാണ്.

ഖുത്ബയുടെ അവസാനത്തിൽ ഹുസൂർ തിരുമനസ്സ് റബ്വയിലെ തഹ്‌രീകെ ജദീദിന്റെ വകീലുസ്സറാഅത്ത് (കൃഷികാര്യ ഓഫീസർ) ആയിരുന്ന സമീഉല്ലാഹ് സിയാൽ സാഹിബിനേയും വഖ്ഫെ ജദീദ് മുഅല്ലിമായിരുന്ന മർഹൂം അലി അഹ്മദ് സാഹിബിന്റെ ഭാര്യ സിദ്ദീഖ ബീഗം സാഹിബയേയും അനുസ്മരിക്കുകയും ജനാസാ ഗാഇബ് നമസ്കരിക്കുന്നതാണെന്നു വിളംബരപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തു.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ نَحْمَدُهٗ وَ نَسْتَعِيْنُهٗ وَ نَسْتَغْفِرُهٗ وَنُؤْمِنُ بِهٖ وَ نَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ وَنَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ شُرُوْرِ اَنْفُسِنَا وَ مِنْ سَيِّئَاتِ اَعْمَالِنَا مَنْ يَّهْدِهِ اللّٰهُ فَلَا مُضِلَّ لَهٗ وَمَنْ يُّضْلِلْهُ فَلَا هَادِىَ لَهٗ - وَنَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَنَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ- عِبَادَاللّٰهِ رَحِمَكُمُ اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ يَاْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْاِحْسَانِ وَ اِيْتَاءِ ذِى الْقُرْبٰى وَ يَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَ الْمُنْكَرِ وَ الْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُوْنَ اُذْكُرُوا اللّٰهَ يَذْكُرْكُمْ وَ ادْعُوْهُ يَسْتَجِبْ لَكُمْ وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ-

Friday Sermon Summary delivered by **Hadrat Khalifatul Masih Al-khamis** (atba)

at Mubarak Mosque, Islamabad, UK – on 23.09.2022

Malayalam Translation: **Moulavi T. Jamshad Mukkam** For Malayalam Desk, Qadian.

D.T.P: P.M. Waseem ahmad Chelakkara

Published By Nazarat Nashr-O-Isha'at, Sadr Anjuman Ahmadiyya - Qadian, 143516